

Medlemsmøte for Holla Bygdekvinnelag 09. april 2014

Sted	Biksen, Søve
Tid	Kl. 19.00
Til stede	18 medlemmer
Loddsalg	Kr.: 970,-
Ansvarlig	Fen/Helgen

Marit ønsket velkommen, og vi sang "Menuett i mai" av Vidar Sandbeck.
Anne Helene leste dikt av Alf Haugland

Dagens tema: Bilder fra Fensgruvene v/Ivar Nilsen og Hans Kristian Torjusrød

Ivar Nilsen holdt et interessant foredrag om Fensgruvene.

Det geologisk spesielle området vi kaller Fensfeltet er en del av Gea Norvegica Geopark som er Skandinavias første UNESCO-godkjente geopark.

For 580 millioner år siden var det en svært uvanlig vulkansk aktivitet her. I dag er selve vulkanen slitt bort.

Temperaturøkningen gjorde at jordskorpa nettopp ved dagens Ulefoss smeltet, og Fenvulkanen ble resultatet.

Bergartene vi finner igjen i dag er helt utypiske for vulkaner. Allerede i 1921 påstod en av Norges store geologer, W.C. Brøgger, at kalksteinene ved Ulefoss hadde vulkansk opprinnelse. Han kalte bergartene for karbonatitter, men fikk ikke særlig gehør for sin teori. Alle visste jo at kalksteiner er avsetningbergarter, dannet i havet, eller til nød som utfellinger i forbindelse med varme kilder. Vulkanske bergarter skulle være basalter, porfyrer og lignende bergarter. Ikke før på 1960 tallet kunne engelske geologer påvise kalkholdig lava som strømmet ut av aktive vulkaner i den afrikanske riften. Så Brøgger hadde rett! De bergartene han beskrev fra Nome kalte han opp etter gårder i området, som søvitt, melteigitt, vipetoitt, fenitt og rauhaugitt. Damkjernitt er oppkalt etter Damtjern, selv om Brøgger stavet navnet litt feil. Karbonatitter er fortsatt fagbegrepet for denne gruppen bergarter.

Karbonatittene på Fen er altså av magmatisk opprinnelse, det vil si at de kommer fra en smeltet masse. Damkjernitt har kommet opp til overflaten fra store dyp og i forbindelse med eksplosiv vulkanisme. Fenitten er egentlig resultatet av en omvandlingsprosess. Karbonatittsmelten trengte gjennom de gamle grunnfjellsbergartene og resultatet ble en bergart som er karakterisert ved sin sammensetning av alkalifeltspat, natriumrik amfibol, nefelin, ægerin og flogopitt. Andre mineraler som for eksempel titanitt og apatitt kan forekomme.

Den vulkanske aktiviteten førte til sprekker i jordskorpa, og på disse sprekkene sirkulerte det varme vandige løsninger. Denne prosessen førte til oksidasjon av jernet som fantes i karbonatittene, og dette har ført til en intens rødfarge av de bergartene som inneholdt jern. Denne rødfargen er opphavet til navnet "rødberg", og det er i rødberget det ble drevet gruvedrift på jern fra 1650-årene. Malmen fra Fen ble levert til Ulefos Jernværk.

Også andre uvanlige kjemiske stoffer opptre i karbonatittene. Etter annen verdenskrig ble det drevet på det sjeldne metallet niob, og forekomstene av grunnstoffet thorium er velkjent og har vært med på å gjøre Fensfeltet godt kjent i Norge.

Etter kåseriet ble utrolige flotte bilder tatt inne i gruvene vist fram. Fotografen av alle bildene er Hans Kristian Torjusrød. Bildene er til slags ved henvendelse til fotografen, tlf. 907 62 589

Lagsaker	Leder gjennomgikk protokollen fra styremøtet 7. april.
Servering	Det ble servert rundstykke, kaker og kaffe.
Avslutning	Vi sang "Lys og varme" av Åge Aleksandersen